

Organiziranje cerkvenega življenja na Gorenjskem v času druge svetovne vojne

BOGDAN KOLAR

Nacistična okupacija slovenskega ozemlja je v skladu z ideologijo nemškega rajha in voditeljev nacističnega sistema vzpostavila na zasedenih ozemljih tudi izviren odnos do Cerkve in cerkvenih ustanov nasploh. Nacisti so imeli do Cerkve odklonilno stališče. Tolerirali so jo le v toliko, kolikor so lahko z njo računali, da bi jo vključili v svoje okupatorske in germanizatorske načrte, sicer pa je bilo uradno nacionalsocialistično stališče usmerjeno proti njej. Odnosi, ki so med režimom in Cerkvijo nastali v Nemčiji sami, so zaznamovali tudi razmere na Slovenskem, saj so jih prenašali iz enega okolja v drugo ter v slovenskem prostoru ukrepali na podoben način kot v nemškem. Dodatno okoliščino je predstavljalo dejstvo, da je bil nacizem sovražen do vsega slovenskega in je Cerkev gledal kot nosilko slovenskih narodnih interesov. Posledica tega je bila, da so nacistične oblasti takoj po okupaciji izgnale velik del duhovnikov in da so zaplenile cerkveno premoženje kot premoženje 'rajhu sovražnih imetnikov'. V ta sklop je sodilo premoženje ljubljanske škofije, ki je bilo na Gorenjskem in je do leta 1939 sestavljalo večji del Kranjskega verskega sklada. Zaplenjeno je bilo vse premoženje lavantinsko-mariborske škofije, škof dr. Ivan Jožef Tomažič je bil povsem onemogočen, duhovniki pa internirani in izgnani.¹ Že v prvih tednih oblasti na južnem Štajerskem in na Gorenjskem so bile zaplenjene tudi vse redovne ustanove, redovniki in redovnice pa izgnani, kolikor se pred represivnimi ukrepi niso umaknili že prej. Veljalo je, da bodo na slovenskem Štajerskem in Gorenjskem uvedli takšen okupacijski sistem, ki so ga pred tem že v Alzacijo, Loreno in Luksemburg. Kratkoročni namen je bil z ureditvijo, ki jo je vodil šef civilne uprave, pripraviti ozemlja za popolno priključitev k nemškemu rajhu.

Na svojih mestih so lahko ostali le redki slovenski duhovniki, največ izmed njih je bilo starejših. Občasno so nekateri (npr. Marijan Kremžar) na skrivaj prihajali v kraje, kjer so bili manj izpostavljeni policijskemu nadzoru, pri čemer so bili seveda vedno v nevarnosti, da bodo odkriti in da negativne posledice ne bodo prizadele le njih, temveč tudi ljudi, ki so jim ponudili zatočišče. Hkrati so ljudi pripravljali na

razmere, ko ne bodo imeli duhovnikov, in so jim delili potrebna navodila. Nemški duhovniki, ki so nad svojim delom ravno tako imeli strog nadzor Gestapa, so na delovanje slovenskih duhovnikov gledali z nezaupanjem, ker so v tem videli trajno nevarnost, da bi bilo zaradi njihovega delovanja onemogočeno celotno pastoralno delo ter minimalne oblike navzočnosti Cerkve v teh krajih. Voditelju celovške škofije so zato večkrat predlagali, da bi slovenskim duhovnikom podelil uradna pooblastila za delovanje in jih s tem vzel pod svojo zaščito, hkrati bi s tem imeli vsaj nekaj več možnosti dela. Nacistične oblasti so takšne vloge zavračale ali nanje sploh niso odgovarjale. Škofu dr. A. Rohrachertju² pa je bilo jasno, da slovenskim duhovnikom, ki so delovali na Gorenjskem pred začetkom okupacije, zaradi političnih razlogov ni bilo mogoče odvzeti jurisdikcije, ki jim jo je podelil ljubljanski škof. Nekateri dokumenti iz tega časa kažejo, da sta bila ljubljanski škof dr. G. Rožman in upravitelj krške škofije dr. A. Rohrachert v stiku in sta skušala usklajevati delo ter pravni položaj duhovnikov, ki so delovali na Gorenjskem, pri čemer ima dodaten pomen dejstvo, da je voditelj krške škofije nemškemu duhovnikom podeljeval 'začasna' pooblastila in da je vse obdobje v svojem dopisovanju uporabljal besedo 'začasno', ko je govoril o razmerah, ki so nastopile po zasedbi slovenskih ozemelj.

Urejanje cerkvenih razmer na okupiranih ozemljih je bilo v veliki meri prepuščeno šefom civilne uprave, čeprav so bila temeljna določila vsebovana v konkordatu, ki sta ga sklenila nemška vlada in Sveti sedež 20. julija 1933. Šefa civilnih uprav sta s predpisi, okrožnicami in drugimi ukrepi, pogosto povsem samovoljnimi, reševala konkretna vprašanja cerkvenih skupnosti, organiziranja cerkvenega življenja in delovanja cerkvenih predstavnikov. Župnijski uradi so izgubili vse pristojnosti glede vodenja matičnih knjig in sklepanja zakonskih zvez. Zbiranje prostovoljnih prispevkov za cerkev so nadzirali nemški nadzorni organi. S posebnim predpisom je bila prepovedana uporaba slovenskega jezika v bogoslužnih opravilih ter pri sporazumevanju

¹ Prim. M. Rybař, Nacistični ukrepi zoper duhovščino lavantinske škofije 1941-1945, v: Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije. 1228-1978, Maribor 1978, str. 44-102.

² Škof A. Rohrachert (1892-1969) je bil pomožni škof v Celovcu od 1933 do 1943, ko je bil imenovan za nadškofa v Salzburgu. Med letoma 1939, ko je odstopil celovški škof dr. Adam Hefter, in 1945 je bil kapitularni vikar celovške škofije. Prim. 1200 Jahre Erzbistum Salzburg, Salzburg 1998.

duhovnikov z ljudmi. Ker so nacisti pričakovali, da bodo ljudje množično izstopali iz Cerkve, so zelo olajšali pogoje izstopa in poenostavili postopek. Voditelji krajevnih Cerkva so, na drugi strani, po zgledu ravnanja papežev Pija XI. in Pija XII. skušali najti modus vivendi z oblastmi in ohranjati vsaj elementarne oblike cerkvene organizacije ter verskega življenja.³ Na vse načine so se izogibali frontalnemu spopadu, saj je bilo jasno, da bi bila v takšnem razmerju sil Cerkev poražena.

Glede delovanja nemških duhovnikov v času vojaških akcij ter na zasedenih ozemljih je treba razlikovati med protestantskimi vojaškimi kurati in katoliškimi vojaškimi duhovniki. Prvi so praviloma služili kot vojaki in so bili oboroženi ter imeli možnost doseči najvišje stopnje vojaške in častniške kariere, drugi pa so služili le kot sanitetni vojaki, brez orožja. Oboji so smeli delovati le med nemškimi vojaki in jim je bilo najstrožje prepovedano imeti stike tudi s civilnim prebivalstvom.⁴ Med le-te so bili poslani posebni dušni pastirji, ki niso imeli nobene povezave z vojaškimi oblastmi. Ocene zadnjih let kažejo, da je bilo pod orožje vpoklicanih okrog dvajset tisoč katoliških duhovnikov, redovnikov, bogoslovcev in redovnih bratov. Med njimi so bile velike razlike v načinu delovanja in pristojnostih. S katoliške strani je bil za vrhovnega vojaškega kurata imenovan Franz Justus Rarkowski, za katerega je bilo znano, da je bil po svojih kvalitetah za takšno službo povsem neprimeren, a je ustrezal merilom nacionalsocialističnih oblasti in te so dosegle, da je bil posvečen v škofa. Zanimivo je, da je ravnanje nemških oblasti do duhovnikov, redovnikov in bogoslovcev v primeru vojne oziroma splošne mobilizacije urejal dokument, ki je bil kot tajni dodatek dodan nemškemu konkordatu; zanj niso vedeli niti nemški škofje. Pastoralno delo med ljudmi pa so pod nadzorstvom vojaških oblasti usklajevali škofje pristojnih škofij. Za okupirani del Štajerske je bil de iure pristojen škofijski ordinariat v Mariboru, za Gorenjsko in Mežiško dolino pa je nalogo iskanja primernih oblik pastoralnega dela v celoti prevzel voditelj celovške škofije. Oba sta morala imeti za okupirana ozemlja pooblastila škofov, ki so jim ozemlja pripadala dotlej. Pooblastila so jim bila posredovala prek ustrezne cerkvene poti že v naslednjih mesecih po okupaciji in po ustalitvi civilnih oblasti. Tako je bilo od vsakega škofa in sodelovanja z nacističnimi oblastmi odvisno, koliko bodo duhovniki lahko delovali na območjih, za katera so

bili zadolženi. Škof dr. Gregorij Rožman je na zasedenih ozemljih izgubil vse pristojnosti, lavantinski škof dr. Ivan Jožef Tomažič pa je bil pri svojem delu oviran in je bil pri organiziranju cerkvenega življenja močno odvisen od pomoči, ki mu jo je lahko dal graški škof.⁵

Doslej sta bili o delovanju nemških duhovnikov na slovenskih tleh objavljeni dve temeljiti deli. Za območje spodnje Štajerske je O. Veselsky, ki je tudi sicer raziskal mesto graškega škofa in duhovnikov pod nacionalsocialistično oblastjo, objavil razpravo o pomoči štajerskih duhovnikov graške škofije v pastoralnem delu na spodnjem Štajerskem med zasedbo.⁶ Lavantinski škof dr. Tomažič, ki je ostal brez velikega dela duhovnikov in je bilo tako pastoralno delo na župnijah povsem onemogočeno, je za pomoč prosil graškega škofa. Okupatorske oblasti so mu namreč znova in znova zagotavljale, da naj s slovenskimi duhovniki ne računa več in da je bila njihova odtujitev dokončna. Tudi vse prošnje graškega ordinariata v smislu dovoljenja za vrnitev slovenskih duhovnikov na njihove župnije so bile zavrnjene. Na graškega škofa se je Tomažič prvič obrnil v začetku maja 1941. Štajerski duhovniki so bili nato povabljeni, da se kot prostovoljci javijo za delo na ozemlju lavantinske škofije; znanje slovenskega jezika ni bilo postavljeno kot pogoj. Dogovarjanje med ordinariatoma v Mariboru in v Gradcu je privedlo do oblikovanja dveh skupin duhovnikov in dveh poti prevzema služb v slovenskem prostoru. V prvi skupini so bili duhovniki, ki so pustili delo v graški škofiji in so prevzeli stalno skrb za eno župnijo v lavantinski škofiji ter za več nezasedenih župnij v soseščini. Za opravljanje nalog so prejeli potrebne dokumente škofa Tomažiča. V drugi skupini so bili duhovniki, ki so ohranili službe v domači škofiji, a so občasno prihajali na spodnjo Štajersko in opravljali duhovniško delo na eni ali več župnijah, ki so jim bile dodeljene; navadno so prihajali vsaka dva tedna. Veselsky je ugotovil, da je bilo skupno število obeh skupin duhovnikov, ki so delovali na ozemlju lavantinske škofije, 58. Po občasnih poročilih, ki so jih pripravljale cerkvene oblasti v Gradcu in jih pošiljale papeškemu nunciju Cesaru Orsenigu v Berlinu, jih je bilo okoli 60. K temu je treba prišteti še nekatere duhovnike iz celovške škofije, ki so delovali na ozemlju lavantinske ško-

³ Prim. K. Schatz, *Storia della Chiesa. Epoca moderna II*, Brescia 1995, str. 143-145; *La Chiesa nel ventesimo secolo*, Milano 1995, str. 74 ss.

⁴ Prim. Mensch, *was wollt ihr denen sagen? Katholische Feldseelsorge im Zweiten Weltkrieg*, Augsburg 1991; *Priester in Uniform. Seelsorger, Ordensleute und Theologen als Soldaten in Zweiten Weltkrieg*, Augsburg 1994.

⁵ Prim. F. Kralj, *Versko in cerkveno življenje v dobi dozorevanja slovenskega naroda (zgodovinski oris)*, v: *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, Celje 1991, str. 193-194; J. Juhant, *Versko in cerkveno življenje v dobi dozorevanja slovenskega naroda (idejno-politični tokovi in socialna dejavnost)*, prav tam, str. 227-231.

⁶ Prim. O. Veselsky, *Bischof und Klerus der Diözese Seckau unter nationalsozialistischer Herrschaft* (disertacija na univerzi v Gradcu), Graz 1981; O. Veselsky, *Steierische Priesterhilfe für die "Untersteiermark" in der nationalsozialistischen Besetzung*, v. *Geschichte und Gegenwart* 4(1985), str. 140-164, 175-190.

fije, priključenemu šefu civilne uprave v Celovcu, predvsem v Mežiški dolini. Štajerski nemški duhovniki so se pri svojem delu srečevali s številnimi težavami, ki so nastajale tako zaradi odnosa okupacijskih oblasti do njihovega dela kot zaradi odnosa slovenskega prebivalstva do njih. 'Nemški gospod' je bil v večini primerov pri ljudeh sprejet naklonjeno, saj je večina izmed njih imela kot svojo nalogo le delo za ohranjanje verskega življenja ter podeljevanje zakramentov, niso pa sprejeli kot prvenstvenega dela za pomenčevanje in raznarodovanje ljudi, političnih ciljev torej, kakor so si jih zamislili nosilci oblasti v nacističnem režimu.

Svojevrsten in izviren prispevek za boljše poznavanje medvojnih razmer ter položaja Cerkve je dal Valentin Stückler, med vojno nemški duhovnik v Mežiški dolini in povojni jugoslovanski politični zapornik, katerega spomini na težke čase so bili objavljeni v nemškem in v slovenskem jeziku.⁷ Izidu knjige je sledila vrsta javnih nastopov in odzivov ter drugih odmevov. V naslednjih letih so številni naslovi pričevanj, ki so jih objavili slovenski duhovniki, dopolnili njegovo pripoved, kar je omogočilo, da se bolj in bolj dopolnjuje slika o cerkvenih razmerah na okupiranih območjih.

Oris delovanja nemških duhovnikov na Gorenjskem in prizadevanje krškega (celovškega) škofijskega ordinariata za pastoralno oskrbovanje zasedene Gorenjske ter Mežiške doline je objavil P. Tropper v letu 1994.⁸ Pri tem se je oprl na izvorno arhivsko gradivo, ki ga hrani arhiv celovške škofije, ter gradivo duhovnikov, ki so delovali na zasedenih ozemljih. V tem času je celovško škofijo vodil kapitularni vikar škof dr. Andreas Rohrer. Nanj so se kmalu po začetku okupacije začeli obračati glasniki posameznih župnij, ki so ostale brez duhovnikov, da bi jim poslal dušne pastirje, ki bi skrbeli za bogoslužje in podeljevanje zakramentov. Kolikor je bilo mogoče dognati doslej, podobnih prošelj nista poslala voditelja obeh škofij na Slovenskem. Škof Rohrer je moral svoje namene usklajevati z zastopniki nacističnih oblasti in pri njih dobiti dovoljenje za kakršno koli razpošiljanje duhovnikov ter podeljevanje pooblastil za opravljanje duhovniškega dela. Za boljše načrtovanje dela in za spoznavanje razmer se je želel srečati s škofoma Rožmanom in Tomažičem, a mu nemške policijske oblasti niso dale dovoljenja za

potovanje v Ljubljano oziroma v Maribor. Njegova prva naloga pa je bila, da je pridobil posamezne duhovnike, ki so bili pripravljene oditi na zasedena ozemlja, saj je bilo na Koroškem zaradi izseljevanja in zapiranja veliko pomanjkanje duhovnikov.⁹ Na zasedanju avstrijske škofovske konference 16. maja 1941 je prosil za pomoč škofa iz Linza in St. Pöltna, vendar mu nobeden ni mogel pomagati. Povsod je bilo mogoče čutiti pomanjkanje duhovnikov, ker jih je bilo mnogo poklicanih pod orožje, nekateri pa so imeli le omejene možnosti gibanja. Zato je škof A. Rohrer prosil za pomoč predstojnika misijske družbe iz St. Gabriela pri Dunaju ter predstojnika samostana iz Klosterneuburga. Oba sta mu izrazila pripravljenost, da pomagata in da dasta na voljo nekaj prostovoljcev, ki bi bili pripravljene oditi na okupirana ozemlja. Ker so okupatorske oblasti zahtevale, da so bila zasedena ozemlja povsem priključena celovški škofiji, in so postavljale kot pogoj za delovanje, da so duhovniki nemško čuteči, škof Rohrer ni imel veliko možnosti izbire. Že od vsega začetka je bilo jasno, da za vseh sto župnij ne bo mogoče najti duhovnikov in da bo treba poiskati nove oblike oskrbovanja ter zgolj občasnega pastoralnega dela. Tako je v pozni jeseni 1941 začela nastajati na strani voditelja celovške škofije nova oblika organiziranosti cerkvenega življenja na Gorenjskem, katere nosilci so bili trije avstrijski duhovniki.¹⁰

Poleti 1941 so se vrstila dogovarjanja in usklajevanja o možnostih ter obsegu delovanja. Gestapo je preverjal ustreznost kandidatov, ki jih je predlagal škof dr. A. Rohrer, in izdal ustrezne dokumente. V začetku novembra 1941 so službo nastopili prvi trije duhovniki. V Kranju se je naselil Henrich Beuke, v Kamniku Konstantin Hauschel in v Prevaljah Valentin Stückler. Sredi decembra 1941 se jim je pridružil še Rudolf Besel, ki je imel za središče svojega dela Staro Loko. Ker sta župnišča zasedali nemška policija in vojska, so si morali iskati stanovanje pri zasebnikih. Zelo negotovo je bilo tudi njihovo vzdrževanje, ker je bilo zaplenjeno vse cerkveno premoženje in ni bilo mogoče vzpostaviti istega sistema vzdrževanja, kot je dotlej veljal na

⁷ Prim. V. Stückler, *Seelsorger im Spannungsfeld zweier Welten*, Klagenfurt 1986; *Duhovnik med okupacijo in revolucijo*. Spomini nemškega župnika v Mežiški dolini iz vojnih in prvih povojnih let, Celovec 1987.

⁸ Prim. P. G. Tropper, *Die Anfänge der "Seelsorge im besetzten Gebiet"*. Zu den Bemühungen des Gurker Ordinariates um die Pastoring in Oberkrain ab 1941, v: *Kirche in bewegter Zeit. Beiträge zur Geschichte der Kirche in der Zeit der Reformation und des 20. Jahrhunderts*. Festschrift für Maximilian Liebmann zum 60. Geburtstag, Graz 1994, str. 369-387.

⁹ Prim. A. Malle, *Koroški Slovenci in katoliška cerkev v času nacizma*, v: *Narodu in državi sovražni*. Pregon koroških Slovencev 1942, Celovec 1992, str. 85-132.

¹⁰ Pod vidikom pastoralnega delovanja in navzočnosti Cerkve na Gorenjskem v letih vojne je v zadnjih letih nastalo nekaj del, ki so bila na teološki fakulteti predstavljena kot diplomske naloge. Leta 1981 je J. Gerčar pripravil nalogo *Laiki in bogoslužje na okupiranem Gorenjskem*. 1996 je S. Lorber napisal nalogo *Selška dolina in Cerkev med drugo svetovno vojno*. Leta 2000 je A. Debeljak zagovarjal nalogo z naslovom *Nemški duhovnik med drugo svetovno vojno na Gorenjskem*. Vsi so v nalogah poleg arhivskega gradiva iz Celovca in Ljubljane uporabili pričevanja duhovnikov in laikov, ki so imeli možnost spoznati razmere na samem kraju.

ozemlju celovške škofije. Vendar sta jim naklonjen sprejem pri ljudeh in njihova pripravljenost za pomoč dajala upanje, da bo pastoralno delo v skladu z vsemi omejitvami le mogoče opravljati.

Izredne razmere ob večjih cerkvenih praznikih (božič, velika noč, binkošti, vsi sveti) so narekovale, da so stalno postavljeni duhovniki prosili za pomoč in izredne oblike pastoralnega dela. Škof dr. Rohracher je moral v takšnih primerih dobiti posebna dovoljenja Gestapa in šefa civilne uprave. V občasno pastoralno pomoč na Gorenjskem, ki je trajala vse do leta 1945, se je vključevalo okrog dvajset nemških duhovnikov krške škofije.¹¹ Najpogosteje so bili omenjeni: dr. Franz Bachhiesel, Johann Ebner, dr. Ferdinand Frodl, Paul Hassler, Franz Kirchner, Hartwig Labi, dr. Josef Obersteiner, August Picha, dr. Josef Santeler in Josef Schiwitz. Od teh je večji del imel stalne službe neposredno v škofijskih uradih in so ob praznikih imeli možnost, da so se vključili v župnijsko pastoralno delo. S tem je bilo omogočeno, da so sočasno lahko imeli cerkvene obrede na več krajih, zlasti so si ljudje želeli, da bi vsaka župnija lahko imela polnočnico za božič. Tudi zanje so veljala izredna pooblastila, ki so jih imeli stalni duhovniki, kot na primer dovoljenje za maše v popoldanskem času, pravica, da so isti dan lahko dvakrat ali trikrat opravili mašo (pod pogojem, da je bila v različnih cerkvah), ali dovoljenje za podeljevanje splošne odveze. Slo je res le za osnovne oblike verskega in cerkvenega življenja.

Da bi bilo zagotovljeno kolikor toliko usklajeno pastoralno delo in da se pristojnosti ne bi pokrivalo, so nemški duhovniki ob pomoči laikov in slovenskih duhovnikov, ki so še ostali, sestavili sezname župnij, podružnic in kapel, ki so bile v njihovi pristojnosti, in so na njih organizirali liturgična opravila ter skrbeli za ohranjanje prostorov. O razdelitvi okupirane Gorenjske na območja je bil obveščen voditelj celovške škofije in je k takemu načinu organiziranja dal svoje soglasje. Na Gorenjskem so se izoblikovala tri pastoralna območja, na njih pa so bili uradno postavljeni trije stalni nemški duhovniki, ki so bili pod oblastjo škofa iz Celovca, četrto območje je bila Mežiška dolina.

Kranjsko območje

Na tem območju je deloval pater Henrich Beuke¹² in je za središče delovanja izbral Kranj, kamor je prišel na začetku novembra 1941. Že pred tem je poleti imel priložnost preživeti krajše obdobje v tem okolju. Tako je iz osebne izkušnje spoznal, kako so ljudje pričakovali prihod duhov-

nika v Kranj. Njegovi pastoralni skrbi so bile zaupane te župnije, podružnice in kapele:

1. Jesenice, skupaj s kapelama Marije vnebovzete na Savi in Marije Pomočnice kristjanov na Plavžu;
2. Zasip, podružnica sv. Štefana na Blejski Dobravi in kapela Hom;
3. Podbrezje s podružnico žalostne Matere Božje na Taboru;
4. Breznica ter podružnice: sv. Radegunde na Bregu, sv. Klemena na Rodinah, sv. Kancijana na Selu, sv. Florijana na Studenčicah, sv. Marka v Vrbi in sv. Martina v Žirovnici;
5. Dobrava s podružnico sv. Antona Puščavnika na Otočah;
6. Duplje s podružnico sv. nadangela Mihaela v Zgornjih Dupljah;
7. Šenčur pri Kranju ter podružnice: sv. Urha v Hotemažah, sv. Mateja v Hrastju, sv. Janeza Krstnika na Lužah, nadangela Mihaela na Olševku, sv. Križa na Prebačevem, sv. Radegunde in Katarine v Srednji vasi, sv. Vida na Visokem, sv. Simona in Juda Tadeja v Vogljah, sv. Jerneja v Voklem ter kapela Srca Jezusovega v Šenčurju;
8. Goriče s podružnico sv. Lamberta v Zalogu;
9. Gorje s podružnico sv. Ožbolta v Spodnjih Gorjah ter kapeli sv. Nikolaja v Mevkužu in sv. Trojice v Šebenjah;¹³
10. Križe pri Trziču s podružnicami sv. Nikolaja v Gozdu, sv. Jerneja v Seničnem, sv. Urha v Žiganji vasi ter kapela sv. Družine v državni bolnišnici na Golniku;
11. Sv. Križ nad Jesenicami;
12. Preddvor s podružnicami sv. Egidija na Srednji Beli, sv. Lenarta na Bregu, sv. Jakoba nad Potočami, sv. Lovrenca na Gori, sv. Nikolaja nad Mačami, sv. Klemena v Tupaličah ter kapelo žalostne Matere Božje v gradu Turn;
13. Lom;
14. Koprivnik v Bohinju;
15. Koroška Bela s kapelo sv. Marije na gradu Javornik;
16. Kokra;
17. Kranj s podružnicami: sv. Ožbolta na Čirčah, sv. Jožefa na Hujah, Marijinega vnebovzeta na Primskovem, sv. Fabijana in Sebastijana na Pungartu, sv. rožnega venca v mestu, sv. Marije Magdalene na Rupi, ter kapele: žalostne Matere Božje v župnišču, sv. križa na mestnem pokopališču, Matere Božje v gimnaziji in Matere Božje v zavetišču;
18. Kranjska Gora s podružnico sv. Andreja v Podkorenu in kapelo Jezusovega Srca v Gozdu;
19. Kropa s podružnico sv. Marije v kraju;
20. Ljubno;
21. Lesce;
22. Kovor s podružnico sv. Neže na Brezjah;

¹¹ Prim. P. G. Tropper, n. d., str. 379.

¹² P. Henrich Beuke (1909-1974) je bil član redovne skupnosti Kongregacija misijonarjev predragocene krvi. Pred prihodom na Gorenjsko je služboval na več krajih na Koroškem. V Kranju je bil od novembra 1941 do novembra 1946.

¹³ Podružnica sv. Trojice v Šebenjah je bila sicer priključena župniji Zasip.

23. Dovje s podružnico sv. Klemena v Mojstrani in kapelo lurške Matere Božje;
24. Leše;
25. Šmartin pri Kranju s podružnicami: sv. Uršule v Srednjih Bitnjah, sv. Tomaža v Zgornjih Bitnjah, sv. Marije na Bregu, nadangela Mihaela na Drulovki, sv. Jerneja v Stražišču, kapela sv. Petra nad Šempetsko graščino, lurške Matere Božje ob župnijski cerkvi, žalostne Matere Božje v Srednjih Bitnjah, cerkev sv. Jošta na Joštu in Marijina kapela poleg cerkve pri sv. Joštu;
26. Velesovo s podružnico sv. Marjete na Trati;
27. Srednja vas v Bohinju s podružnicami: sv. Janeza Krstnika ob Bohinjskem jezeru, sv. Marjete v Jereki, Sv. Duha ob Bohinjskem jezeru, sv. Pavla v Stari Fužini;
28. Mošnje s podružnico sv. Janeza Krstnika na Otoku;
29. Naklo s podružnicama: sv. Marije Magdalene na Okroglem, sv. Nikolaja v Strahinju, kapela sv. Cirila in Metoda na Okroglem;
30. Tržič s podružnicami: sv. Andreja v Tržiču, sv. Jožefa v Tržiču, sv. Jurija nad Bistrico, sv. Ane v Podljubelju, pokopališko kapelo sv. križa in Marije večne priprošnjice v dekliškem domu;
31. Ovsiše s podružnico sv. Tomaža na Češnjici;
32. Predoslje s podružnicami: sv. Tomaža v Britofu, sv. Lovrenca na Kokrici, sv. Štefana na Suhi, kapelo nadangela Mihaela na gradu Brdo;
33. Radovljica s podružnico sv. Lamberta na Lancovem, kapelo sv. Križa na mestnem pokopališču;
34. Rateče-Planica s podružnico sv. Tomaža;
35. Ribno s podružnico sv. Lenarta v Bodeščah;
36. Jezersko;
37. Kamna Gorica;
38. Trstenik s podružnico sv. Dominika v Zgornjih Tenetišah;
39. Šenturška gora s podružnico sv. Lenarta na Rebri;
40. Bled s podružnicama: Marijinega rojstva na Otoku, sv. Andreja na Rečici, kapeli sv. Ingenuina in Albuina na gradu Bled ter žalostne Matere Božje v Mlinem;
41. Begunje s podružnicami: sv. Lucije na Gori, sv. Petra na Gori, kapelo sv. Križa na pokopališču in kapelo v ženski kaznilnici;
42. Besnica s podružnico sv. Janeza Krstnika v Spodnji Besnici;
43. Bohinjska Bistrica s podružnicami: Marijinega Vnebovzetja na Bitnjah, Marije Magdalene na Brodu, sv. Ahacija na Nemškem Rovtu;
44. Bohinjska Bela s podružnico sv. Štefana na Kupljeniku;
45. Cerklje na Gorenjskem s podružnicami: sv. Ambroža na Gori, sv. Simona in Juda Tadeja na Spodnjem Brniku, sv. Janeza Krstnika na Zgornjem Brniku, Sv. Duha v Češnjevku, sv.

Nikolaja v Dvorjah, sv. Helene v Gradu, sv. Florijana v Lahovčah, sv. Martina v Šmartnem, sv. Nikolaja na Možganici, sv. Marije Magdalene na Pšati, sv. Štefana na Štefanji gori, sv. Križa v Stiški vasi, sv. Matija v Žalogu.¹⁴

Kamniško območje

Na tem območju je bil organizator cerkvenega življenja pater Konstantin Hauschel.¹⁵ Službo v Kamniku je nastopil v začetku novembra 1941. Tu je deloval do 14. marca 1942. Po krajšem okrevanju in delu na Koroškem se je v Kamnik vrnil 1. maja 1942 in tam ostal do konca svetovne vojne. Bil je pristojen za pastoralno delo na teh župnijah:

1. Dob s podružnicama: sv. Kancijana v Brezju, sv. Lenarta na Krtini, kapele sv. Mači Božja na Krumperku, sv. Marije v kraju Češenik, sv. Družine v kraju Črnelo;
2. Komenda s podružnicami: sv. Pavla na Križu, sv. Boštjana v Mostah, sv. Klemena v Suhadolah, kapelo sv. Lucije na gradu Križ;
3. Domžale s kapelo Marije Pomočnice kristjanov Goričica;
4. Gozd s podružnico sv. Ahacija v Kališu;
5. Blagovica s podružnico sv. Neže na Golčaju;
6. Šentjakob ob Savi s podružnicami: sv. Pavel v Dragomlju, sv. Petra na Pšati;
7. Homec s podružnico sv. Mavricija v Šmarci;
8. Ihan s podružnicama: sv. Nikolaja na Gornji Peči, sv. Kunigunde na Taboru, kapelo Jezusovega Srca v Mali Loki;
9. Čemšenik s podružnicami: sv. Jurija v Izlakah, sv. Primoža in Felicijana v Jesenovem, sv. Lenarta v Znojilah, sv. Nikolaja v Zabrezniku;
10. Krašnja;
11. Mengeš s podružnicami: sv. Mohorja in Fortunata v Grobljah, sv. Primoža in Felicijana v Loki, sv. Florijana v Trzinu, sv. Križa v Rašici, kapele sv. Križ na pokopališču, sv. Jožefa v Malem Mengšu, brezmadežnega spočetja Marije v Velikem Mengšu, Marijinega vnebovzetja v gradu Maunsburg, sv. Vincencija Pavelskega v misijonski hiši Groblje;
12. Spodnji Tuhinj¹⁶ s podružnicami: sv. Dorotheje v Kostanju, sv. Tomaža na Lokah, sv. Nikolaja na Gori;
13. Motnik s kapelo Marije Magdalene v Motniku;

¹⁴ Prim. Verzeichnis der Pfarr- und Filialkirchen (Kapellen) in Oberkrain, v: Škofijski arhiv Celovec, Militaria, fasc. 21.

¹⁵ P. Konstantin Hauschel (1908-1972) je bil doma iz Nemčije. Bil je član redovne skupnosti Kongregacije misijonarjev predragocene krvi. Po vrnitvi v Celovec je bil župnik v Celovcu-Annabichl. Umrli je v Salzburgu.

¹⁶ Ustaljeno ime za kraj je Šmartno v Tuhinju.

14. Mekinje s kapelami: rožnovenske Matere Božje v uršulinskem samostanu, sv. Antona Padovanskega v samostanu usmiljenih bratov, Marije Pomočnice kristjanov na Zduši, lurske Matere Božje v Godiču;
15. Nevlje;
16. Špitalič s podružnico sv. Nikolaja v Beli;
17. Zgornji Tuhinj s kapelo sv. Vida na Planini;
18. Št. Ožbolt;
19. Vranja peč;
20. Rova s kapelo sv. Terezije na Kolovcu;
21. Sela pri Kamniku;
22. Kamnik s podružnicami: sv. Petra na Planini, sv. Primoža in Felicijana na Planini; kapelo Marije sedem žalosti, sv. Elegija in sv. Petra na gradu, sv. Jožefa na Zalah, sv. Nikolaja v Podgorju, sv. Marjete v Radomljah, sv. Ožbolta v Volčjem potoku, kapele sv. Križa na Kalvariji, sv. groba na Zalah, frančiškanska cerkev sv. Jakoba;
23. Črnuče s podružnico sv. Janeza Krstnika v Nadgorici;
24. Tunjice;
25. Vodice s podružnicami: sv. Egidija v Repnjah, sv. Lucije na Skaručni, sv. Deviče Marije v Šinkovem Turnu, sv. Marije na Šmarni gori, sv. Štefana v Utiku, kapeli sv. Lazarja v Vodica, Srca Jezusovega v Repnjah.¹⁷

Škofjeloško območje

Na tem območju je imel stalno delovno mesto pater Rudolf Besel.¹⁸ V Staro Loko je prišel sredi decembra 1941 in tam ostal vse do konca druge svetovne vojne. Od slovenskih vernikov se je poslovil v letu 1946. Njegovo območje delovanja je obsegalo te župnije, podružnice in kapele:

1. Javorje nad Škofjo Loko s podružnicama sv. Brikcija na Četeni Ravni in sv. Valentina na Jarčjem Brdu;
2. Stara Loka s podružnicami: Marijinega označenja v Crngrobu sv. Križa na Križni gora, sv. Uršule na Pevnem, nadangela Gabrijela na Planici, Sveti Duh, kapeli Marije Pomagaj v Ajmanovem gradu in rožnovenske Matere Božje v Stari Loki;
3. Stara Oselica;
4. Bukovščica;
5. Davča s podružnico sv. Marka v Spodnjih Danjah;
6. Dražgoše;
7. Železniki s podružnico sv. Frančiška Ksaverja;
8. Smlednik s podružnicami: sv. Jakoba v Hrašah, sv. Mihaela v Mošah, sv. Križa v Spodnjih Pirničah, sv. Tomaža v Zgornjih Pirničah, sv. Valburge v Valburgi, sv. Janeza Krstnika v Zbiljah, kapeli snemanja s križa na pokopališču in sv. Ane v gradu;
9. Sv. Katarina-Topol s podružnico sv. Jakoba na Brezovici;
10. Škofja Loka s podružnicami: sv. Andreja na Koncu, sv. Barbare pri Sv. Barbari, sv. Petra v Bodovljah, sv. Lovrenca v Breznici, sv. Tomaža v Brodeh, sv. Križa na Gribcu nad Puštalom, žalostne Matere Božje na Lontrgu, sv. Ožbolta v Hojkah, sv. Filipa in Jakoba v Hribcih, sv. Florijana v Sopotnici, sv. Janeza Krstnika na Suhi, kapele: snemanje s križa v Puštal, Kristusovega vstajenja na pokopališču, kapucinska cerkev sv. Ane, uršulinska cerkev Marije Brezmadežne;
11. Sv. Lenart;
12. Leskovica;
13. Lučine;
14. Šmartno pod Šmarno goro s podružnicami sv. Lenarta v Spodnjih Gameljnah, sv. Andreja v Srednjih Gameljnah, sv. Jurija v Tacnu;
15. Mavčiče s cerkvami sv. Lenarta na Jami, sv. Kancijana in tovarišev v Podreči, sv. Marije Magdalene v Prašah;
16. Nova Oselica;
17. Poljane nad Škofjo Loko s podružnicami: sv. Križa na Brezju, žalostne Matere Božje v Bukovem vrhu, sv. Jedrti v Čabračah, sv. Primoža in Felicijana na Gaberški gori, sv. Volbenka nad Logom, Marijinega vnebovzetja na Malenskem vrhu, sv. Jurija na Volči, kapeli žalostne Matere Božje in sv. Lovrenca v Brezju;
18. Preska s podružnicami: Sv. Duha na Golem Brdu, sv. Jakoba na Petelincu, sv. Marjete v Žlebeh, kapelo sv. Frančiška Saleškega v gradu Goričane;
19. Reteče s podružnico sv. Nikolaja v Godešiču;
20. Žabnica s podružnico sv. Nikolaja v Spodnjih Bitnjah;
21. Zali Log s podružnico loretske Matere Božje v Suši;
22. Žiri s podružnicami: sv. Kancijana na Breznici, sv. Lenarta na Dobračevi, sv. Janeza Krstnika v Goropekah, sv. Ane na Ledinici, sv. Tomaža na Vršniku;
23. Črni vrh nad Idrijo s kapelo sv. križa na pokopališču;
24. Zapoge;
25. Selca s podružnicami: sv. Florijana na Bukovici, sv. Jedrti v Lajšah, sv. Križ nad vasjo Kališe, sv. Mohorja in Fortunata v Zabrekvah, sv. Nikolaja v Golici, sv. Primoža in Felicijana na Jamniku, Marije Pomagaj na Prtovču, sv. Tomaža nad Praprotnim, kapela sv. Križa na pokopališču;
26. Trata s podružnicama: sv. Urbana na Gorenji Dobravi, sv. Lovrenca na Hotavljah;

¹⁷ Prim. Verzeichnis der Pfarr- und Filialkirchen (Kapellen) in Oberkrain, v: Škofjiški arhiv Celovec, Militaria, fasc. 21.

¹⁸ P. Rudolf Besel (1912-1977) je izviral iz Bavarske. Bil je član redovne skupnosti Kongregacije misijonarjev presvetega srca. Pred drugo svetovno vojno je deloval na Koroškem, tudi na župnijah, kjer so bili slovenski verniki. Umrle je v Salzburgu.

27. Trboje;
 28. Šentvid nad Ljubljano s podružnicami: sv. Roka v Dravljah, sv. Antona Puščavnika na Glincah, sv. Marjete v Kosezah, sv. Jakoba v Stanežičah, kapele: vstalega Kristusa na pokopališču, Srca Jezusovega v zavodu sv. Stanislava;
 29. Sora s podružnicami: nadangela Mihaela v Dolu, sv. Andreja na Gostečah, sv. Nikolaja na Jeprci, sv. Petra na Ladji, sv. Mohorja in Fortunata na Osovniku, sv. Florijana na Tehovcu;
 30. Sorica s podružnico sv. Marka v Spodnjih Danjah;
 31. Lučine.¹⁹

Glede na dovoljenje šefa civilne uprave za Koroško F. Kutschera so bili nacisti pripravljene dovoliti delovanje še enega stalnega duhovnika, ki bi imel svoje središče na Bledu. Vendar se to ni zgodilo.²⁰ Dosledno pa so nacisti pazili, da duhovniki, ki so bili poslani na Gorenjsko, niso znali slovensko, "saj bi morebitno znanje jezika ne bilo koristno pri izvrševanju dušnopastirskega dela, ki naj bi vodilo k ponemčenju te dežele", kot je v istem dopisu škofu A. Rohrachrju zapisal F. Kutschera. Zavračali so tudi predlog škofa A. Rohrachrja, da bi morda župnije, ki so bile bližje deželni meji, oskrbovali duhovniki iz Koroške. Osnovni nosilci vsega pastoralnega dela na zasedenih ozemljih so morali postati duhovniki, ki jih je predlagal škof dr. A. Rohrachr in so jih potrdile pristojne okupatorske oblasti, smeli pa so pritegniti k sodelovanju druge duhovnike in jim podeliti potrebna dovoljenja. V izrednih primerih so duhovniki smeli nastopati s pomočjo prevajalcev, predvsem ko je šlo za podeljevanje zakramenta spovedi (s splošno odvezo), bolniškega maziljenja ter pripravo pred sklenitvijo zakonske zveze.

Značilno je bilo, da je nemškimi duhovniki uspelo navezati dobre stike z ljudmi in da so se naučili slovenskega jezika v tolikšni meri, da so se lahko prosto z njimi sporazumevali. Ker so imeli stike s partizanskim gibanjem, so se kljub občasnim zapletom lahko prosto gibali po vsem ozemlju, na katerem so delovali. Takšen odnos jim je po koncu vojne omogočil, da so lahko na župnijah ostali še naprej, nekateri pa so ohranili stike z ljudmi, med katerimi so delovali, še več let po vojni in po vrnitvi v Avstrijo.

SUMMARY

ORGANISATION OF CHURCH LIFE IN UPPER CARNIOLA DURING THE SECOND WORLD WAR

As a result of the denationalising measures of the Nazi authorities during the Second World War, only few Slovene priests could remain in Upper Carniola, and those who did, were very constrained and closely supervised in the exercise of their church work. To ensure at least the basic forms of pastoral care, the administrator of the Gurk / Klagenfurt diocese Dr. Andreas Rohrachr obtained the accord of the head of the civil administration to send three German priests to this area. The fourth priest was sent to the Mežica valley, which was also attached to Carinthia. All worked in this area on a permanent basis and their competencies were clearly defined. Occasionally other priests who ordinarily worked in Carinthia came to help, especially during major church holidays. Although the plan of the occupying authority demanded that their work serves the purpose of germanisation of the local populations, the priests acted solely as pastors and limited their activity to strictly church-related matters. Upper Carniola was divided in three parts. The contribution includes the list of parishes, churches and chapels where the German priest used to come and attend to their duties.

¹⁹ Pri zbiranju informacij o zavetnikih cerkva in kapel oziroma imen svetnikov je marsikdaj prišlo do zamenjave imen. Iz seznamov je razvidno, da so bili sezname narejeni na hitro, po pripovedovanju ljudi, in da duhovniki, ki so pripravljali sezname, niso bili domačini.

²⁰ Prim. Škofijski arhiv Celovec, Militaria, fasc. 20, dopis F. Kutschere z dne 1. septembra 1941 škofijskemu ordinariatu v Celovcu.